

De toekomst van de Bomenstichting
uitkomst van een strategische discussie

winter 2000

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Mr B.M. Visser & partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon en fax: 0543 - 51 85 17
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel.: 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

Te koop
gevraagd:

Populieren- en iepenstammen

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers
voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06 - 50501936

N.O.C.B.

Boomtechnisch Adviesburo

beëdigd taxateur van bomen

- Onafhankelijk onderzoek en advies
- Advies boombeheer en boombeleid
- Vakopleidingen
- KBB©

Kwaliteitsrichtlijnen
Besteksvoorwaarden
Boomverzorging

*Vraag naar onze brochure
of bezoek onze internet-site:
www.nocb.nl*

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

Westervoort - Tel. 026 - 31 17 550

De kop is er af

Nog een paar weken en het eerste jaar van het derde duizendtal van onze jaartelling zit er op. Daarmee is ook de viering van het dertigjarig bestaan van de Bomenstichting voorbij. Op naar de volgende dertig, zullen we maar zeggen. We kijken terug op enkele goede en leuke activiteiten, waarover u het nodige kon lezen in Bomennieuws. De donateursexcursies werden meer dan goed bezocht; we moesten zelfs mensen teleurstellen omdat de zaalcapaciteit te klein was. Jammer, maar herkansingen komen er genoeg in de komende jaren.

De stichting en het tijdschrift kregen een nieuw gezicht en we hebben een nieuw credo toegevoegd aan onze uitingen: bomen zijn buitengewoon. Veel mensen denken dat bomen altijd wel groeien, ook in de meest bizarre omstandigheden, maar dat is een misvatting. Bomen zijn buiten zo gewoon dat onachtzaamheid van mensen meer schade toebrengt dan ze beseffen. Bomen gillen het niet uit bij verwonding, maar laten pas jaren later de kop hangen. Bomen zijn ook buitengewoon. Ze weten zich altijd aan te passen, niet allemaal even goed en het verschilt per soort, maar je staat soms verbaasd van hun levenskracht en herstelvermogen. De dubbele betekenis van het credo hebben we tot uitdrukking gebracht in de nieuwe wervingsfolder die u bij dit nummer aantreft. Wilt u meer exemplaren, neemt u dan even contact met ons op?

De kop is er af ook wat betreft de aanpassing van de werkwijze van de Bomenstichting. Er is vorig jaar intern een indringende discussie gevoerd over wat we willen met de stichting en waar we staan in de maatschappij. In het artikel op bladzijde 4 en 5 kunt u daar meer over lezen. Zonder het gras voor de voeten van de schrijfster weg te maaien mag ik wel verklappen dat we, om het in beeldspraak te verpakken, geleidelijk veranderen van brandweer in een brandpreventieteam. Niet van hot naar haar rennen en proberen bomen te beschermen, maar mensen al in een vroeg stadium wijzen op de aanwezigheid van bomen en proberen het beleid bij te sturen ten gunste van het voortbestaan van bomen. De publicatie 'Kiezen voor bomen', te vinden op de wikkel van dit nummer, is daar een duidelijk voorbeeld van.

Frank Moens

Frank Moens

In dit nummer ...

Markt en productcombinaties

4
Marktpartijen
Product
Beheer/coördinatie

De toekomst van de Bomenstichting

Eind 1998 werd begonnen met een uitvoerige discussie over de positie en werkwijze van de Bomenstichting. De organisatie werd tot op de fundamenten toe afgebroken en steen voor steen weer opgebouwd. De afronding van de strategische discussie volgde het afgelopen voorjaar en er staat nu een degelijk bouwwerk waar we weer jaren mee vooruit kunnen. Voor Bomennieuws maakte Marjan van Elsland een samenvatting.

12

Heilige eiken in de wildernis

Frans Vera promoveerde in 1997 op theorieën over hoe ons landschap er eeuwen geleden uitgezien moet hebben. In 1998 verzorgde hij de Dierckx-lezing. Zijn ideeën werden niet bepaald door iedereen met open armen ontvangen. In het gesprek dat Bas Visser met hem had weerlegt hij de kritieken.

14

Nieuwe Registratievoorwaarden Bomenfondsbijdragen

Het register van Monumentale Bomen bevat ruim 10.000 beschreven objecten. Sinds 1991 ontvangen jaarlijks tientallen boomeigenaren een bijdrage voor onderhoud van hun monument. Met ingang van 2001 zijn er de nodige aanpassingen in de werkwijze van registratie en het toekennen van bijdragen. Rob van Doesburg geeft een overzicht van de belangrijkste veranderingen.

en verder ...

- Boomverzorging voor leken, deel 4: Kiezen, planten en verplanten 6
- Financiële steun met warme of koude hand 8
- Column: Weer één 9
- 25 jaar Bomennieuws 12
- Nieuwe registratievoorwaarde en Bomenfondsbijdragen 14
- Standpunt: Groencompensatie 15
- Van onze lezers 17
- Kort nieuws 20
- Boeken 22
- Agenda 23
- Puzzel 23
- Rijp & Groen 24

Op de omslag: Vliegden op Kootwijkerzand
foto: Huub Huneker, Heemskerk

De toekomst van de uitkomst van een strategische discussie

Marjan van Elstrand

In de loop van de jaren negentig ontstond bij de Bomenstichting de behoefte om eens grondig ons werk te evalueren en ons te bezinnen op de toekomst. Aan werk en ideeën hadden we geen gebrek, maar was het nog wel in overeenstemming met de doelstelling? Waar zijn we nu precies mee bezig, gaat het met de stichting de goede kant op, missen we niets, doen we niet teveel? Ook moesten we de kansen en bedreigingen grondig analyseren. Voor veel bedrijven en organisaties is dat een bekend verschijnsel en ook de Bomenstichting onderwerpt zich zo nu en dan aan zo'n zelfdiagnose. Zo intensief als deze keer was evenwel nieuw. De organisatie werd 'ontmanteld, tot op de fundamenten afgebroken en steen voor steen weer opgebouwd'. Wat dat betekent leest u in deze samenvatting van het strategische proces dat dit voorjaar werd afgerond.

Niet meer tegen de bierkaai vechten

De Bomenstichting heeft zich altijd verzet tegen ontwikkelingen die slecht zijn voor bomen en die dus ook slecht zijn voor het leefklimaat in Nederland. We hebben ons weliswaar altijd als een rustige, gematigde gesprekspartner opgesteld, maar we konden ons binnenshuis geweldig opwinden over allerlei misstanden, waar we - naar ons gevoel - als kleine organisatie machteloos in stonden. Op den duur raakt een organisatie uitgeput van altijd 'met je kop tegen de muur lopen'. Door echter in te spelen op, en mee te liften met positieve ontwikkelingen kunnen we deze met onze kennis en inbreng wellicht versterken.

Van brandblusser naar brandpreventie-adviseur

Naast het feit dat we vaak 'tegen de bierkaai vochten' hadden we ook regelmatig het gevoel, te laat te zijn met onze inbreng. We hebben ons altijd laten leiden door 'brandmeldingen' uit het land: "Ze gaan bij ons bomen omzagen. Bomenstichting doe er wat aan!" Maar zou het niet veel wijzer zijn om te proberen dit soort 'branden' te voorkomen? We kunnen wel achter de feiten aan blijven lopen - en in sommige gevallen zullen we dat ook blijven doen - maar we hebben langzamerhand voldoende naam opgebouwd om ons bijvoorbeeld in een zeer vroeg stadium bij grote bouwprojecten als adviseur namens de bomen aan te bieden. Ons project 'Ruimte voor bomen' is daar een mooi voorbeeld van.

Het proces

Vanaf eind 1998 tot dit voorjaar hebben we ons bij de Bomenstichting af en toe een dag teruggetrokken om ons te beraden op de toekomst. We werden daarbij geholpen door Hans Dammers, die gespecialiseerd is in het begeleiden van organisaties bij dit soort processen. Eerst keken we naar ontwikkelingen in de

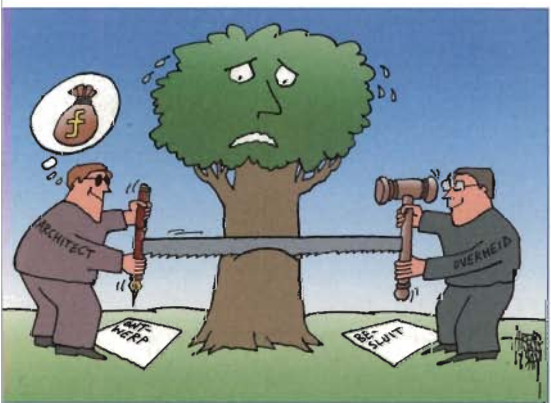
maatschappij, die van invloed zijn op bomen, zoals de verstedelijking, regionalisering, verzakelijking en individualisering. De maatschappelijke ontwikkelingen wachten niet op ons, integendeel: als wij er niet slim op inspelen, doen we op een gegeven moment niet meer mee. Daarna werd het een soort therapie: wat willen we nou eigenlijk, waarom en hoe? Dat gaf langdurige discussies, maar daar leerden we veel van. De conclusies en plannen komen hierna puntsgewijs aan de orde.

Doelstelling blijft hetzelfde

Natuurlijk blijft de doelstelling van de Bomenstichting ongewijzigd: het bevorderen van zorg en respect voor bomen, zodanig dat Nederland bij voortdurend kan beschikken over een gezond, rijk en evenwichtig bestand aan bomen in bebouwd en landelijk gebied. Kortom: zorg en respect voor bomen bevorderen.

In een vroeg stadium de aandacht vestigen op de aanwezigheid van bomen en tijdig betrokken raken in de besluitvorming werkt preventief voor het behoud. Lastige juridische procedures achteraf kunnen hiermee worden voorkomen.

tek.: Arend van Dam

Bomenstichting

beheer van monumentale bomen en het coördineren van de aanpak van de iepenziektebestrijding.

Onze markt bestaat uit drie partijen namelijk:

1. beheerders en eigenaren van bomen;
2. directe, potentieel positieve beïnvloeders van bomen, die kunnen variëren van donateurs tot geïnteresseerde projectontwikkelaars;
3. de rest van de Nederlandse bevolking.

Versterking regionale activiteiten

Een duidelijke conclusie uit het hele traject is dat wij als landelijke organisatie te weinig invloed hebben op die plaatsen, waar het eigenlijk allemaal gebeurt: regio's, gemeenten, woonkernen. Onze tachtig contactpersonen kunnen niet overal tegelijk zijn, hoewel sommigen dat wel proberen. Wel zijn er in iedere plaats één of meer bewonersgroepen, bestaande uit vrijwilligers, die met onze hulp en die van de contactpersonen opgeleid kunnen worden tot goede, deskundige gesprekspartners voor de gemeente. Een ambitieus project van die strekking ligt nu bij het ministerie van LNV met een verzoek om subsidie.

Onafhankelijk kenniscentrum

De Bomenstichting heeft vrijwel vanaf haar ontstaan een rol gespeeld in het geven van voorlichting en advies. Die taak is alleen maar groter geworden. In de product/marktmatrix kwam deze activiteit duidelijk naar voren als hoofdproduct en we willen dat dat zo blijft. Sterker nog, we zijn van mening dat dit product nog verder moet worden uitgebreid. De verschillende medewerkers beschikken over veel kennis en ervaring op allerlei terreinen in de bomenwereld. De komende jaren werken we aan het versterken van de informatiemogelijkheden, die het behoud van bomen kunnen stimuleren. Het uitbrengen van nieuwe publicaties zoals *Recht op bomen* (1999) en *Kiezen voor bomen* (2000) is daar een voorbeeld van.

Inspelen op nieuwe informatietechnieken

De informatietechnologie raast voort. De vernieuwingen zijn nauwelijks bij te houden. Voortdurend moeten we ons afvragen of een nieuwe techniek nuttig is voor de Bomenstichting en wat het rendement daarvan zal zijn. De groeisnelheid van bomen staat in schril contrast met de groei van automatisering, internet en allerlei communicatiemiddelen. Wat doet de Bomenstichting met deze ontwikkelingen? Zonder de donateurs tekort te willen doen die geen internet-aansluiting hebben, zijn we toch bezig onze website voortdurend te verbeteren, te actualiseren en klantvriendelijker te maken. We willen onze kennis en ervaring ook via deze weg verspreiden. Ook de eigen uitgaven van de Bomenstichting zullen via internet een extra bereik krijgen.

Klantvriendelijkheid

Dagelijks krijgen we veel vragen over uiteenlopende onderwerpen. We vinden het onze taak om mensen te helpen met bomenkwesties en staan iedereen vriendelijk te woord. Maar deze directe voorlichting neemt steeds meer tijd van de medewerkers in beslag. Tot voor kort kwamen de vragen vooral per post en telefoon binnen. Sinds enige tijd wordt hiervoor nu ook steeds

Markt en productcombinaties			
Marktpartijen	Product	Beheer/coördinatie	Educatie/voorl./advies
Beheerders en eigenaren		+	+
Directe positieve beïnvloeders		n.v.t.	+
Rest van de Nederlanders		n.v.t.	nog niet

meer de e-mail gebruikt. De hoeveelheid contacten per post en telefoon is intussen niet verminderd, integendeel. Dit najaar hebben we daarom op proef (twee dagen per week) een voorlichter/telefoniste aangesteld in de persoon van Karlijn Heger. Het experiment was na enkele weken al geslaagd te noemen. We streven ernaar met ingang van 2001 haar dienstverband naar vier dagen per week uit te breiden. Tot die tijd zetten we op dinsdag-, woensdag- en vrijdagmiddag het antwoordapparaat aan. Dit heeft tot doel, meer rust te scheppen voor de mensen op kantoor, zodat ze zich beter kunnen wijden aan de overige projecten.

Bomenstichting verandert

Het bovenstaande is een greep uit de plannen voor de komende jaren, allesbehalve volledig en al evenmin allemaal goed uitgekristalliseerd. Wel is duidelijk dat we zakelijker gaan worden, we moeten wel. We willen niet meer op iedere noodkreet uit het land reageren, maar streven ernaar om zoveel informatie beschikbaar te hebben via brochures en internet, dat mensen daarmee zelf verder kunnen. Op die manier kunnen we meer mensen helpen dan vroeger en dat is al een mooi resultaat van de strategische discussie.

Reacties welkom

Uiteraard zijn we benieuwd wat u als lezer vindt van onze plannen, dus schrijft of mailt u ons, dan komen we er in een volgend Bomennieuws op terug.

Kiezen, planten en verplanten

boomverzorging voor leken, deel 4

Marjan van Elstrand

'Bezint eer ge begint' geldt ook zeker bij de aanschaf van een boom. Ga van tevoren na welke afmetingen de boom kan krijgen en beoordeel of dit past in de tuin.

De juiste boom kiezen

De Bomenstichting krijgt veel telefoontjes van mensen die een boom in hun tuin willen planten en aan ons vragen wat voor soort ze zullen kiezen. We beginnen dan met een aantal wedervragen, die hier ook worden behandeld, want de antwoorden op die vragen bepalen uiteindelijk uit welke boomsoorten u straks zelf gaat kiezen. Dat is een leuke klus, die vraagt om wat tijd, onderzoek, overleg en gezond verstand. En een paar goede bomenboeken.

Hoe groot is uw tuin? Het verschilt nogal of u een enorme lap grond hebt of een postzegeltuintje. In het eerste geval is de keuze bijna onbepaald, terwijl u in een kleine tuin toch eerder zult denken aan een boom die niet te groot wordt. In de boekhandel zijn boekjes te koop, die ook bomen voor kleine tuinen beschrijven, bijvoorbeeld van Wim Oudshoorn 'Kleine Bomen', of 'Trees for your Garden' van Roy Lancaster. Zie ook oude nummers van Bomennieuws, waarin u onder de rubriek 'boekrecensies' informatieve boeken over bomen kunt vinden.

Realiseert u zich hoe groot een boom kan worden? Als u bij het tuincentrum een schattig blauw cedertje koopt en dat op 2 meter van de voorgevel plant, komt u binnen 10 jaar in de problemen omdat het boompje uw ramen binnengroeit. Zo'n boom kan makkelijk meer dan 20 meter hoog worden en eenzelfde kroondoorsnede krijgen. Deze soort heeft dus ruimte nodig. Van

In voorgaande artikelen van deze reeks is het hoe en waarom uitgelegd van boomverzorging. Dat ging over bestaande bomen, die voor hun gezondheid, veiligheid of uiterlijk onderhouden moeten worden. In deze aflevering krijgt u adviezen over het kiezen en planten van bomen. En wat doe je als een boom naar een andere plek moet verhuizen?

Met deze vierde aflevering beëindigen we deze korte serie.

iedere boomsoort is bekend hoe groot hij kan worden, dus daar kunt u rekening mee houden.

Waarom wilt u een boom? Voor de schaduw, afscherming van het huis (privacy), bloemen en/of vruchten, omdat het in het ontwerp past, u gewoon van bomen houdt, voor de natuur (vogels, insecten), enzovoort. Als u zich goed realiseert, wat uw motieven zijn, wordt de keuze makkelijker.

Wat past in uw omgeving en zal het dus ook goed doen? Om de gedachten te bepalen twee voorbeelden. Als u op arme zandgrond woont, waar heidevelden en denbossen het landschap bepalen, dan zult u bijvoorbeeld kiezen voor berk, beuk, jeneverbes, den, lijsterbes, krentenboompje. In een vruchtbare, vochtige polder passen deze soorten niet en zult u terecht komen bij soorten als es, els, wilg, populier en iep.

Wat vindt u mooi? Groene, bonte of gekleurde bladeren, bijzondere herfstkleuren, een apart schorspatroon, vroege bloei, een wintergroene of juist bladverliezende boom, een loof- of naaldboom, enz.? Het antwoord op deze vraag geeft richting aan de keuze en maakt deze dus makkelijker. Kijk hiervoor ook eens bewust in uw omgeving.

foto: Stam van een veldsdoorn (Acer campestre).

foto-archief Bomenstichting

Hoeveel overlast wilt u accepteren? U kunt u beter van tevoren realiseren dat een boom schaduw geeft, bladeren en vruchten laat vallen, onderdak biedt aan piepende en poepende vogels, e.d.. Plant dus bijvoorbeeld ook geen paardekastanje (zwarte vruchten) of linde, berk of esdoorn (plakkerige honingdauw) boven uw auto.

Wat vinden de buren ervan? Misschien zijn uw burenen helemaal niet blij als u een boom gaat planten, vanwege alle echte en vermeende overlast, die zij vrezen. Als u hen laat meepraten over soort en plek kunt u veel ellende voorkomen. Verder is het aan te bevelen om even bij de gemeente te informeren, wat de toegestane plantafstand tot de erfgrans is (meestal 2 meter)

Kopen en vervoeren

Op de kwekerij of het tuincentrum kan men u tenslotte helpen met de definitieve keuze van de soort en de boom zelf. In de vakliteratuur verschijnen regelmatig lange artikelen over de eisen die er gesteld moeten worden aan bomen van de kwekerij. Daat zit u als leek niet op te wachten, maar het is wel erg belangrijk dat u uw boom op een vertrouwd adres koopt en niet teveel op de kosten beknibbelt. Verder komt u met rustig kijken en een gezond verstand een heel eind. Natuurlijk kiest u een boom die er goed uitziet, dus in elk geval onbeschadigd is, geen plakoksels heeft en voorzien van een goed vertakt wortelstelsel. Steeds vaker zit de wortelkruit ingepakt in jute of gaas om hem te beschermen tegen uitdroging en schade, maar bij minder betrouwbare kwekers is het ook wel eens een manier om een slecht wortelstelsel te verbergen. Als u daar bij het planten achterkomt brengt u de boom natuurlijk terug.

Het vervoer van een boom vraagt de nodige zorg om te voorkómen dat de wortels uitdrogen of stam en kroon schade oplopen. Laat de stam bijvoorbeeld niet onbeschermd op een rand rusten, want tijdens het rijden raakt hij lelijk gebutst en dat geeft later problemen.

Planten

Als u thuiskomt met de boom is het belangrijk dat hij zo snel mogelijk de grond ingaat, omdat het uitdrogen van de wortels doodsoorzaak nummer één is bij jonge bomen. Daarom is het aan te bevelen dat de plantplek al van tevoren klaar is gemaakt. Hoewel ook hier hele boeken over zijn volgeschreven, zijn vooral de volgende aanwijzingen van belang.

Het plantgat moet groot genoeg zijn om de boom met de losgemaakte wortels er uitgespreid in te laten zakken, u draait dus niet de boom het gat in. Verder is het gat zo diep, dat de boom op precies dezelfde diepte of iets hoger komt te staan als op de kwekerij, nooit lager. U kunt zonnodig wat goedverteerde kompost (niet meer dan 10%) mengen door de grond die in het gat komt. Laat u hierover eventueel adviseren door een boomverzorger of het tuincentrum, maar maakt u het niet te ingewikkeld, want als die boomsoort het goed doet bij uw burenen zal hij het bij u ook wel doen.

Maak het omhulsel van de wortelkruit open, een metaal draadomhulsel haalt u natuurlijk helemaal weg, een stuk jute mag gewoon in de grond achterblijven. Maak

altijd het in elkaar gedraaide deel om de stam los. Schud de wortels voorzichtig los en knip beschadigde wortels met een scherpe snoeischaar af. Als u weet met welke kant de boom op de kwekerij naar het zuiden stond, zet hem dan bij u ook weet zo.

Als de boom op een winderige plek komt, maakt u hem vast aan een paal, die naast de boom wat dieper de grond in wordt geslagen voor het gat dichtgaat. Een kniehoge paal is genoeg en na twee jaar moet de boom op eigen wortels kunnen staan en haalt u de paal dus weg. De boomband maakt u bijvoorbeeld van een oude binnenband van een fiets, die u in de vorm van een acht om de kop van de paal en de boom bevestigt.

Het dichtgooien van het gat gebeurt met losgemaakte grond (geen klonten), die u tijdens het opvullen een paar keer rustig aantrypt om te zorgen dat er geen luchtkamers achterblijven, waarin wortels zouden uitdrogen. Uiteraard stampt u de grond niet potdicht, want dan willen de wortels er niet in groeien. U eindigt met een dijkje van aarde rond het plantgat, zodat u gericht water kunt geven.

De nazorg bestaat uit verstandig water geven. Afhankelijk van het weer zal dit hoogstens één maal per week een paar emmets water zijn en als het erg zonnig

is zal de boom u ook dankbaar zijn voor een douche af en toe. Pas op voor teveel water. Snoeien is niet aan te bevelen, de boom heeft al zijn bladeren hard nodig om wortels te maken. Uiteraard kunt u gebroken takken wel afknippen.

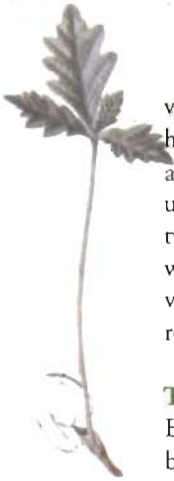
Verplanten van bomen

Als u na enkele jaren tot de ontdekking komt dat u een boom toch liever op een andere plek wilt hebben, kan verplanten een oplossing zijn, maar veel bomen overleven een verplanting niet als mensen het 'even' zelf doen. Als u het belangrijk vindt dat de boom in leven blijft, laat u hem door een boomverzorger verplanten. Alleen echt jonge bomen met een groot herstellingsvermogen en een compact wortelstelsel laten zich na een goede

Een boom op leeftijd is niet zomaar te verplanten. Voor een goed resultaat is een voorbereiding van één tot twee jaar nodig en is inschakeling van een deskundige onontbeerlijk.

foto: archief Bomenstichting

voorbereiding nog wel met goed gevolg oppakken en herplanten, zonder dat er een gespecialiseerd bedrijf aan te pas hoeft te komen. Die voorbereiding bestaat uit het rondsteken van de wortels, minstens één, liefst twee jaar van tevoren om de boom te dwingen zijn wortels te concentreren binnen het te verplanten deel van de kluit. Verder gelden voor verplanten dezelfde regels als voor het planten van een boom.

Tenslotte, waarom geen zaailing?

Een gezonde goedgroeiende boom is een waardevol bezit. Daarom is het letterlijk de moeite waard om ver-

standig te kiezen, te kopen en te planten. Maar ook spontaan opkomende zaailingen kunnen u veel plezier bezorgen als ze zich in uw tuin thuisvoelen, eventueel zelfs op een andere plek dan waar ze opkwamen. Bijna iedere zaailing laat zich namelijk met enige zorg makkelijk verplanten. Ze zijn wat minder voorspelbaar, wat 'wilder' dan hun vaak veredelde en gekweekte soortgenoten, maar doen het vaak des te beter. Het kan ook een goed gevoel geven, zelf bomen te zaaien, bijvoorbeeld nakomelingen van een boom die u erg mooi vindt. Daar komen we nog wel een keer op terug.

Financiële steun met warme of koude hand

Hans Heijbroek
bestuur Bomenstichting

ten bij uw inkomstenbelasting. Wie bijvoorbeeld in het 50% tarief valt, kan dan twee keer zoveel schenken als hij/zij kan missen – omdat de helft als aftrekpost weer terugkomt! En zelfs die drempel vervalt voor degene die vastlegt dat hij/zij gedurende tenminste 5 jaar een vast bedrag wil bijdragen. Die 'verplichting' moet wel even notarieel vastgelegd worden; maar de kosten daarvoor neemt de Bomenstichting graag voor haar rekening. Wilt u nadere gegevens over deze mogelijkheden ons te steunen, dan zenden wij u graag een wat uitvoetiger overzicht van de mogelijkheden toe.

Schenken nalaten met de koude hand

Een betere term hiervoor is 'legaten'. Zeer dankbaar zijn wij voor de legaten, zowel klein als groter, die wij de laatste jaren hebben ontvangen. Zij geven een zeer substantiële steun aan ons werk,

Zo kon dit jaar voor het eerst in het bestaan van de stichting een medewerker worden aangesteld die zich onfermt over de dagelijkse telefoontjes. We proberen voor 2001 en daarna structureel voldoende middelen beschikbaar te hebben om haar dienstverband te continueren.

Andere voorbeelden die we met legaten konden financieren is de versterking met personeel voor P.R.-zaken en het overbruggen van een subsidieeloos jaar voor het project Coördinatie Iepenberaad.

Als Bomenstichting hebben wij gezorgd dat de Nederlandse Notarissen van ons bestaan en werk op de hoogte zijn; wie een testament wil laten opmaken of vernieuwen en de Bomenstichting wil steunen kan dus bij de notaris terecht. U kunt de informatie ook bij de Bomenstichting opvragen.

foto: De Bomenstichting is een relatief kleine natuurbeschermingsorganisatie die toch een groot programma uitvoert en nog veel meer zou willen doen. Geld is daarbij gewoonlijk de beperkende factor. Gelukkig hebben we veel trouwe donateurs, die nog wel eens wat extra's willen geven voor een belangrijk project. Zo hebben we onze vleugels wijder uit kunnen slaan door speciale inzamelingen voor bepaalde projecten. De afgelopen jaren kreeg u van ons verzoeken voor onder andere steun aan het Bomenfonds, het project Coördinatie Iepenberaad en het Gemeentelijk Boombeleid.

Schenken met de warme hand

Een effectieve manier van steunen is 'met de warme hand', omdat de fiscus onder omstandigheden uw steun voor meer dan de helft voor haar rekening neemt. Niet alleen hoeven wij over zulke bijdragen geen schenkingsrechtenbelasting te betalen (bij wat grotere schenkingen is dat 11%), maar bovendien komen giften, boven een zekere drempel, in aanmerking als aftrekpos-

Weer één!

Als verzamelaar ben je steeds weer blij wanneer je de verzameling kunt uitbreiden.

Ik verzamel redenen waarom je hinder van bomen hebt. Niet echt lastig, omdat tegenover elke reden die de Bomenstichting bedenkt om een boom te moeten behouden, er minstens drie zijn om hem kwijt te willen. Al jaren registreer ik deze ellende. Zou er nog een reden zijn? Zou 313 er nog in zitten? 't Kan haast niet, maar je blijft hopen.

Totdat ik de krant opensloeg: "Platanen staan in de weg bij opening brug". Dus weer één? Deze had ik nog niet. Dat bomen in de weg staan, ja, dat is een bekende. Een hele bekende zelfs. Maar die toevoeging: 'bij opening brug', maakte me nieuwsgierig.

Zorgvuldig lezen want dubbele redenen wil je niet.

Ja, gelukkig, een nieuwe erbij!

Toen de beroepsscheepvaart, in de stad waar het hier om gaat, niet meer van belang was, werden grachten dichtgegooid en waren bruggen niet meer nodig. Een enkele gracht bleef gracht, maar beweegbare bruggen werden weggehaald en vervangen door solide auto-bruggen, vaste bruggen in vaktaal. Ze hoefden niet meer open, schepen waren er niet meer.

Een jaar of vijftig was hier mee te leven.

Tot het huidige, immer alerte gemeentebestuur, weer schepen zag en het beleidsprogramma daarop afstemde. Nou ja, schepen. Van die motorbootjes met plastic tuinstoelen en fietsen op het achterdek en een grijze dame in trainingpak voorop, manlief idem in trainingpak achter het stuur.

De kapitaalkrachtiger boten, zonder tuinstoelen, maar met een rubberboot achterop en een dame met kastanjekeurig haar in sportieve wateroutfit voorop, komen niet in de gracht. Zijn bang voor verdrinken fietsen en winkelwagentjes.

Maar ook tuinstoeltoeristen, al zitten ze op een boot, kunnen weer leven en economische voorspoed brengen in de stad. Maar die bruggen, die vaste dus, ze liggen onwrikbaar, er kan geen tuinstoel onderdoor. De gemeente, de winkeliersvereniging en de provincie hebben er best wat geld voor over om verbrassende zeelui binnen te halen.

Onbeweegbare bruggen worden gesloopt en 'omhoogkunnende' exemplaren komen ervoor in de plaats. De vaartoeristen kunnen weer de stad in, met boot en al.

Prima dus? Iedereen tevreden?

Nou, nog niet. De officiële opening moet nog. Een opening van een opening. Met muziek, wethouder en schepen. Nog even geen toeristen met motorbootjes, maar echte grote vrachtschepen. Zulke van vroeger, met masten en, niet van vroeger, plantenbakken. Ze heten museumboten.

Zulke schepen liggen het hele jaar werkeloos in z.g. binnenvaartmusea. De eigenaren zijn blij wanneer er wat te varen valt en graag bereid de wethouder en andere open bruggengeldschietters door de gracht en de nieuwe, nu te openen brug te varen...

Hier komt 313!

Stom! Er staan bomen langs de gracht. Met takken. Takken die nota bene nog boven het water groeien ook. De hoge masten van de museumboten braken wat takken en er vielen bladeren en boze woorden. De wethouder, die behalve de bruggen en de boten ook de bomen in zijn veelomvattende portefeuille heeft, verontschuldigde zich voor de aanwezigheid van de bomen en trok snel het boetekleed aan. De wethouder, die hoopt dat de museumboten volgend jaar weer komen en dat hij dan nog wethouder is, beloofde maatregelen.

Of hij daarbij verplaatsing of kortwieken op het oog had, liet hij de aanwezige leden van de Vereniging Behoud Stadsschoon niet weten, aldus de krant.

Het is te hopen dat de wethouder met spoed krachtige maatregelen treft en de bomen verbant naar een plek waar ze echt niemand in de weg staan. Hoewel, 314 zou ook wel fijn zijn.

Overigens is men in veel steden volgens hetzelfde krantenbericht bezig het water te herwaarderen en daarmee cultuurhistorische waarden te behouden.

Duidelijk, daar passen geen bomen met 'overhetwatergroeïende' takken bij.

Maar ik heb er weer één! Toch een hele nieuwe, nummer 313

Douwe van der Heij

COLOMBIA
NIEUW
MAN

Heilige eiken in de wildernis

Bas Visser

Voorbeeld van een parkachtig landschap met grote grazers.

In de slecht doordringbare struwelen kunnen zich jonge bomen ontwikkelen.

Bas Visser interviewt Frans Vera over zijn opvattingen betreffende nieuwe wildernis en de oorspronkelijke oernatuur van Nederland, zoals verwoord in Vera's boek "Eik, hazelaar, rund, paard, metaforen voor de wildernis". Kritische en nieuwsgierige vragen.

Tijdens de Dierckxlezing in 1999 berichtte mevrouw dr. Ute Sas-Klaassen over vondsten van veeneiken en -elzen, die duiden op dichte bossen langs de rivieren in de oudste tijden. Is dat niet in tegenspraak met jouw opvattingen over een open, parkachtig landschap in die tijden?

"Ik ken haar onderzoeksresultaten niet precies, maar de aanwezigheid van enkele dichte bossen is op zich niet in tegenspraak met mijn theorie. Mijn uitgangspunt voor openheid is immers de aanwezigheid van grote grazers. Deze kunnen niet overal komen, dus ontstaat op de onbereikbare plekken dicht bos. Denk bijvoorbeeld aan een eiland in de rivier met een gebied, dat te moerassig is voor deze dieren. Veen is bij uitstek een bodem die slecht begaanbaar is voor grote hoefdieren. Verder vermoed ik dat bewaarde veeneiken en -elzen duiden op een bijzondere gebeurtenis als bijvoorbeeld een veenbraak oftewel het doorbreken van een wand van een meerstal (dat is een meer op een hoogste punt in het veen). Daardoor werd het veen voor een deel ontwaterd en konden er in het open en ontwaterde veen eiken opkomen, zoals eiken opkomen in een open grasland bij begrazing. Veenbraak gebeurde hier vroeger vaker dan we dachten. Het veenwater, dat zwart was, zocht dan zijn uitweg via rivieren en riviermondingen. Zo'n rivier was de Overijsselse Vecht, die in het Zwarte Water bij Zwartsluis uitmondde. Alle zeer waarschijnlijk aanduidingen van het zwarte veenwater."

Dr Frans Vera is werkzaam bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Door enkele veldbiologen is de kritiek geuit dat jouw voorbeeldgebieden als, de Oostvaardersplassen zo soortenarm zijn. Men wijst op de dominante aanwezigheid van wilg, brandnetel, vlier en dergelijke soorten. Het traditionele coulissenlandschap zou een veel grotere biodiversiteit waarborgen dan de soortenarme 'nieuwe natuur'.

"Wat een oneerlijk verwijt! En nog onjuist ook! Onjuist omdat er bijvoorbeeld in de Oostvaardersplassen ook soorten voorkomen die op de Europese lijst van bedreigde plantensoorten staan, zoals de moerasandijvie. Bovendien is dit gebied pas zo'n 30 jaar oud en ligt het volkomen geïsoleerd binnen een agrarisch optimaal gebied, zodat veel soorten planten van het oude land de Oostvaardersplassen nog niet hebben kunnen bereiken.

Oneerlijk vind ik dat het juist deze beschermers van de gecultiveerde natuur zijn die ons zodanig in de praktijk tegenwerken dat we geen goede oude gronden kunnen gebruiken als vertrekpunt voor nieuwe natuur. Geef mij een stuk oud coulissenland in Overijssel of Drenthe met al zijn zaadbronnen en ik zal je laten zien wat er gebeurt aan explosieve diversiteitstoename. Kijk maar naar de Millingerwaard! Bij uitstek een stuk nieuwe wildernis dat zeer soortenrijk is, juist omdat het historisch gezien oud land is en dus vele zaadbronnen heeft in de bodem en in de omgeving. Daarbij moet je bedenken dat stukken land als de Oostvaardersplassen pas zo'n dertig jaar aan het water zijn onttrokken en gezien de geïsoleerde uitgangssituatie zich relatief snel ontwikkelen. De critici komen steevast met agrarische cultuurlandschappen als summum van biodiversiteit op de proppen. Maar iedereen kan toch bedenken dat

de biodiversiteit van de aan landbouw gebonden natuur net zo oud is als de landbouw zelf, dus pas zo'n 10.000 jaar oud. Terwijl die 'landbouwsoorten' er al waren voor de komst van de landbouw. Die zogenaamde landbouwgebonden soorten kunnen toch nooit meer soorten bieden dan de veel soortenrijkere oernatuur die al miljoenen jaren lang vooraf aan de landbouw aanwezig was. Landbouw is namelijk selectie. Slechts enkele soorten en omstandigheden zijn geselecteerd uit de oernatuur. Maar zo'n 40 dieren van de ca. 50.000 vogels en zoogdieren zijn gedomesticeerd.

De 'landbouwnatuur' is juist soortenarmer dan oernatuur, omdat die 'cultuurnatuur' voortgekomen is uit die oernatuur. Maar natuur opnieuw tot ontwikkeling laten komen naar het voorbeeld van de oernatuur gaat soms via langzame en saaie processen."

In de praktijk kom ik wel eens beheerders tegen die zeggen: "Vera zegt dat meer openheid oorspronkelijk is, dus laten we maar eens wat meer gaan zagen".

"Ik kan ook niet helpen dat mensen mijn theorie gaan misbruiken of niet begrijpen. Ik pleit niet voor meer zagen. Ik pleit wel voor meer openheid, maar ik ben juist voorstander van natuurlijke processen, die tot openheid leiden. En zeker pleit ik niet voor het verstoren van de bodem zoals sommigen in naam van de natuurontwikkeling doen. Integendeel. Laat de mens juist zo min mogelijk beheer doen. Laat dat maar over aan grote grazers als paarden en runderen en andere natuurlijke processen, die voor de openheid zorgen, zoals overstromingen die erosie en sedimentatie veroorzaken."

Je zei eens in een artikel: "in de wildernis voel je je onbelemmerd". Als survival- en natuurliefhebber word ik dan nieuwsgierig wat precies je inspiratie is geweest tot je theorievorming.

"Staan op de Knardijk en kijkend over de Oostvaardersplassen, was ik onder de indruk van die weidse ongereptheid die de natuur daar uitstraalt. Dat heeft me aan het denken gezet. Tegelijkertijd kwam ik daar op een moment toen ik heel moe geworden was van het typische Nederlandse 'nagelschaartjesbeheer op de vierkante meter'. Veel goedbedoelende natuurbeheerders knuffelen de natuur dood met hun actieve beheer. Wie om zich heen kijkt kan daar genoeg voorbeelden van vinden. Ik wil weg van cultuurmatige natuur. Ik wil ruimte voor een natuur die zoveel mogelijk onbeheerd en ongerept mag zijn. Dan komen er vanzelf half-open landschappen waarin dichte bosjes afgewisseld worden met half-open struweel en grasvlaktes met grazers. Alle overleveringen van onze voorvaders spreken toch van grote, heilige eiken. Dus van solitaire, monumentale bomen. Die kunnen toch alleen maar groeien in een half-open landschap?"

Dat maakt me nieuwsgierig naar de rol van de mens in die wildernis. Wat is de cultuur van de wildernis? Welke raakvlakken zijn er met een natuurlijke, menselijke houding, leefwijze en

Bossen van nu lijken niet op de bossen van vroeger

Frans Vera promoveerde in september 1997 op zijn proefschrift 'Eik, hazelaar, rund en paard, metaforen voor de wildernis'. In het najaar van 1998 verzorgde Vera de Dierckx-lezing van de Bomenstichting. In vakkringen zijn de bevindingen van Vera met de nodige scepsis ontvangen en velen hebben geprobeerd zijn beweringen op basis van onderzoeksgegevens te weerleggen.

Volgens de gangbare theorie zou Europa in de prehistorie voor een groot deel met aaneengesloten bos bedekt zijn geweest. Pas toen de mens vee ging houden, maakte het bos langzamerhand plaats voor grasland met bossages. Dat kwam onder meer omdat het bos zich moeilijker kon verjongen doordat het vee jonge bomen vertrapte of er aan vrat. Vera's theorie in het kort uitgelegd is dat de natuurlijke begroeiing er al zo uitzag vóórdat de invloed van de mens belangrijk werd. In de prehistorie was er dus al een parkachtig landschap met bosjes, struiken, struwelen en grasland, waarin allerlei grote grazers invloed hadden op de ontwikkeling. Hij baseert deze theorie onder andere op het feit dat bij stuifmeelonderzoek in oude bodemlagen een groot percentage stuifmeel van bomen en struiken wordt gevonden en slechts een geringe hoeveelheid van grasachtigen. De aanwezigheid van relatief veel stuifmeel van houtige gewassen duidt er op dat deze gewassen veel bloeiden. Dat laatste komt voor in een situatie dat bomen en struiken voldoende licht en ruimte krijgen, want dan hebben ze een grotere kroon en daardoor ook meer 'bloemen'. In een compact bos hebben ze duidelijk minder 'bloemen'. Hetzelfde percentageverschil ontstaat als in een huidig, volgens zijn theorie, vergelijkbaar parkachtig landschap pollenonderzoek wordt verricht. Daarmee concludeert Vera dat het 'bos' van vroeger meer open was dan wat wij ons tegenwoordig bij bos voorstellen. Een dergelijke opvatting heeft natuurlijk ook consequenties voor alle beheerders die naar zo natuurlijk mogelijke bossen streven.

met bijvoorbeeld onze economische activiteiten?

"Het is de cultuur van de acceptatie van het genoeg. Op persoonlijk niveau moet de mens accepteren dat hij een onbeheersbaar stuk natuur in zichzelf heeft. Stofwisseling, ademhaling, spijsvertering, zenuwen, enz. zijn allemaal niet te vatten noch volledig te controleren natuurlijke processen. Accepteer maar dat er processen in je aan de gang zijn die je niet volledig kunt controleren. Accepteer ook een genoeg aan wat je kunt doen. Beperk je wil. Accepteer een economie van het genoeg. Accepteer ook een natuurbeheer van het genoeg. Laten we toch niet alle natuur willen beheeren. Er was altijd ongerepte natuur en dit moet ook weer zo zijn. Zo komen we misschien weer meer in contact met het

Van informatief stencil tot volwassen tijdschrift

25 jaar Bomennieuws

1^e jaargang nr.1-1976

Aart de Veer

Bomennieuws bestaat 25 jaar en is dus bijna net zo oud als de Bomenstichting. Wat er zoal veranderd is, schetsen we in dit korte artikel. Hopelijk zijn de meeste veranderingen ten goede geweest!

De door Maartje Nelemans samengestelde collages op deze bladzijden geven een visuele indruk van de veranderingen in het omslag en de verschuiving in rubrieken.

Overzicht

De tabel geeft een overzicht van de belangrijkste uiterlijke veranderingen in Bomennieuws. Groei en ontwikkeling zijn daarbij trefwoorden, zij het vaak schoksgewijs en soms met een 'terugval'.

De oplage is in al die tijd natuurlijk flink toegenomen en volgt – op een iets 'hoger niveau' – het donateursbestand. Het aantal bladzijden per jaargang is in het vernieuwingsjaar 1983 gegroeid tot bijna 100 en heeft daarna geschommeld tussen 100 en 132. Kopij is er genoeg maar de redactie moet, in opdracht van het bestuur, ook aan de kosten denken. Dat heeft er b.v. toe geleid dat het aantal nummers na lange tijd 6 te zijn geweest, weer is gezakt tot 4.

Een tijdschrift over bomen dat 'zijn eigen onderwerp' nodig heeft als grondstof voor de productie bevindt zich op glad ijs. Daarom hebben we altijd geprobeerd om zo milieuvriendelijk en 'papierzuinig' te werken, ook bij de verpakking en verzending. Echt glossy willen we nooit worden maar geleidelijke invoering van kleurendruk (na lange tijd met alleen de steunkleur groen gewerkt te hebben) was toch onontkoombaar. Ook in de wereld van de natuurtijdschriften bestaat concurrentie! Donateurs van het eerste uur weten het misschien nog: voordat Bomennieuws werd opgericht bestonden al de informatiebladen (vanaf 1972) – deze waren vooral bestemd voor de pers. Ze werden vanaf 1975 meegeleverd met Bomennieuws en vanaf 1986 in de inhoud van het tijdschrift opgenomen. Er zijn 55 informatiebladen verschenen. In 1986 startte de folderserie 'Bomen & ...'. Elk halfjaar werd in principe een aflevering van deze succesvolle praktische serie meegezonden. In totaal verschenen 25 folders waarvan Bomen en Buren een totale oplage van meer dan 40.000 bereikte! Vorig jaar verscheen de laatste folder 'Bomen en bloemen', maar ook hier zint de redactie alweer op een nieuwe uitgave.

Inhoud

Natuurlijk is ook de inhoud van Bomennieuws in die 25 jaar flink veranderd. Rubrieken kwamen en gingen, ontwikkelingen in de boomverzorging – zoals een com-

pleet veranderde filosofie over wondbehandeling – kwamen regelmatig aan de orde (zie o.a. de artikelen in nr. 2 en 3 van deze jaargang door Marjan van Elsland), en jaarlijks – vanaf 1988 – werd in één nummer een actueel thema centraal gesteld. Andere onderwerpen, zoals de aandacht voor (telkens weer andere) monumentale bomen en hun bescherming, bleven. En terecht!

Jammer!

De schrijver van dit artikel staat bekend als een systematicus. Op zoek in de dikke stapels Bomennieuws als uitgangspunt voor dit artikel viel het op dat het jaarregister op artikelen alleen bestaan heeft in de periode 1985 t/m 1997. Handig om snel te zoeken op een onderwerp, en niet alleen voor redacteurs. Jammer van die achternamiddag begin 1998 toen we dit afschaften.

ONTWIKKELING BOMENNIEUWS 1975-2000

Vanaf	Opl.	Nrs p.j.	Blz. p.j.	Papier	Bijzonderheden
1975*	500	4	16	stencil	BN en IB apart
1983*	2000	6	94	wit kringloop	BN en IB samen serie 'Bomen & nieuwe huiskleur
1986	2500				
1988*	3000	6	100		
1989	3500	6	124	grijs kringloop	
1991*	3750	5	108		1e huisstijl
1993		5	124		
1994		4	128		
1995*	4250	4	132	wit kringloop	full colour omslag
1998	4500	4	96		
2000*		4	96		2e huisstijl

BN = Bomennieuws IB = Informatieblad * zie linkermarge

Slot

Bomennieuws kan altijd nog mooier, dikker, boeiender, beleidsgevoeliger, en wat niet al. Veel nuttige suggesties ontvingen we van onze lezers in de vorig jaar gehouden enquête. Bij de grondige vernieuwing, vooral uiterlijk, van ons blad dit jaar hebben we daarmee rekening gehouden.

Blijft u als donateur-lezer ons van commentaar voorzien! Want we willen, als we ooit goud halen, een nog mooiere staat van dienst hebben. In dienst van de bomen van onze wereld.

Bomennieuws - winter 2000

1^e tijdschrift okt.-1983

nr.6-1988

nr.1/2-1991

1^e kleuromslag nr.2-1995

nieuwe huisstijl nr.1-2000

14-1980

VEEL VOORKOMENDE ZIEKTEN EN PLAGEN BIJ BOMEN (1)

De hieronder gegeven beschrijving van het meniezwammetje vormt het begin van een reeks artikelen die in de volgende uitgaven van het Bomennieuws als vaste rubriek zullen gaan verschijnen.

HET "VUUR" OF MENIEZWAMMETJE

Het "vuur" wordt veroorzaakt door de schimmel *Nectria cinnabarina* soms ook wel de meniezwam genoemd geeft aanleiding tot bastnecrose (dode plekken bast) bij verschillende loofhoutsoorten, waaronder: iep, esdoorn, linde, es en kastanje. Op dunneren stammen en takken kan deze bastnecrose zich soms zodanig uitbreiden dat de tak of stam wordt geringd en vervolgens afsterft. De

3-1993

Vragen

okt/nov-1983

Voortaan vindt u in Bomennieuws deze rubriek, waarin uw vragen worden behandeld. Alle onderwerpen zijn toegestaan, als ze maar over bomen gaan. Bosbouw laten we liever buiten beschouwing, dat is een totaal ander vakgebied, waar een heleboel andere instellingen zich al mee bezighouden. U kunt uw vragen schriftelijk stellen aan: Bomenstichting Red. Bomennieuws / rubriek 'vragen' Donkerstraat 17 3511 KB UTRECHT

Vermeldt u ook duidelijk uw naam en adres, dan kunnen wij u zondig ook rechtstreeks schrijven.

We beginnen deze aflevering met drie vragen, die de afgelopen tijd vaak aan ons werden gesteld. De volgende keer hopen we direct vragen van u te beantwoorden.

Hoe herken je iepziekte?

Als bij een gezonde iep plotseling de bladeren van één tak bruin worden en verdorren, dan is dat vaak iepziekte. De kever, die de schimmel overbrengt gaat meestal boven in de boom aan de jonge vruchten en daarom manifesteert de ziekte eerst vanaf de grond soms slecht zicht het groeiende schir

Bomen & vleermuizen

3/4-1992

bomen stichting

Bomen met bijzondere functie (1)

Bomen op Vliedbergen

Wie door het Zeeuwse land rijdt en dan met name door Walcheren of Zuid-Beveland, heeft vast wel eens een vliedberg waargenomen. Het is eigenlijk een reusachtige

zo'n 3 meter. Ze zijn als een opbolling in een akker zichtbaar.

Vluchtheuvel bij vloed

Er is in de laatste twee eeuwe

6-1986

Waardevolle oude bomen (19) 100-jarige plantaan in Rotterdam

1-1987

Bomen in het landschap (1)

1-1987

De solitaire boom

In deze nieuwe reeks artikelen zullen we aandacht besteden aan de landschappelijke aspecten van bomen. Daarbij gaat het dus minder om bepaalde eigenschappen van de bomen zelf dan wel om de wijze waarop de bomen zich manifesteren in hun omgeving.

Wellicht het meest tot de verbeelding spreekt de solitaire boom. Dit is een boom die alleen staat in het landschap, niet omringd door andere bomen noch door huizen of andere 'opgaande landschapselementen'.

Solitaire bomen spreken de mensen sterk aan. Deze bomen worden vaak mooi of treffend gevonden. Ze contrasteren met het omringende, open landschap, of anders gezegd, ze geven een accent daaraan. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat de beleevingswaarde van de solitaire boom groter is dan die van de houtwal of het bos. Iets wat overigens niet is onderzocht en wat ook niet gemakkelijk met een latje te meten zou zijn. Maar het lijkt geen twiifel dat de groep mensen, die bepaalde solitaire bomen kennen en waarderen,

1-1994

Marjan van Elsland

Bomen in de mythe (1)

Boom en mens

Bomen hebben de mensheid vanaf zijn begin begeleid.

In veel mythen over de schepping van de wereld speelt de boom een belangrijke rol.

Tussen hemel en aarde, tussen mensen en sterren ligt het rijk der bomen. Met hun wortels in de aarde stralen ze door hun bladeren de krachten van de aarde uit. Met hun bladeren ontvangen zij de zonne- en sterrekrachten en geven die door aan de aarde en zijn bewoners.

In de noors-germaanse mythologie hebben mensen, dieren en planten hun bestaan te danken aan de kosmische boom Yggdrasil. Hij verbindt hemel, aarde en onderwereld. Zijn takken dragen de hemel, de verblijfplaats van de goden. Zijn stam draagt het middelpunt van de aarde en zijn grote wortels dalen af tot in de onderwereld, waar zij water zuigen uit de heilige bron van het noodlot.

2-1984

Bomennieuws 1 - 1992

1-1992

Herdenkingsbomen (1)

Dick Polvliet

Voor hun onderzoek voor het boek 'Bomen voor Oranje' bezochten Dick Polvliet en Rob Wandemaker vele bomen. Slechts een deel van de notities en foto's werd gebruikt voor het boek. Er bleef zoveel interessants over, dat ze u daar graag in een serie artikelen over vertellen.

3/4-1992

Dendrologische overpeinzingen

De internationale naam van de Gele kornoelje

1-1994

Nieuwe

registratievoorwaarden

& Bomenfondsbijdragen

Rob van Doesburg

Sedert 1 januari 1991 is het mogelijk voor eigenaren van bij de Bomenstichting geregistreerde monumentale bomen om subsidie aan te vragen voor snoei, onderzoek en onderhoud.

Aangezien al vijf jaar voor het Bomenfonds dezelfde bedragen gehanteerd worden, is door de Werkgroep Bomenschouw tijdens het najaarsoverleg in oktober besloten om de bijdragetabel per 1 januari 2001 te verhogen met het prijsindexcijfer van 1995 tot en met 2000. Na enig overleg met een aantal boomverzorgers is gekomen tot een financieel realistische tabel. De bijdragen uit het Bomenfonds vormen een tegemoetkoming in de kosten. In onderstaande tabel kunt u lezen wat de hoogte is van de bedragen in de Bijdragetabel Bomenfonds 2001 - 2006. Alle bedragen zijn echter wel onder voorbehoud en kunnen door de Bomenschouw bij uitzonderingsgevallen, zoals calamiteiten worden aangepast. Voor de duidelijkheid zijn alle bedragen in zowel gulden als euro's vermeld. U kunt voor vragen de Bomenstichting bellen. U kunt daar ook terecht voor het aanvraagformulier.

Bijdragen bomenfonds

Onderzoek kwaliteit boom en groeiplaats *inclusief rapportage*

Groeiplaatsonderzoek:

per groeiplaats (1 groeiplaats)	f 185,-	€ 84,-
per groeiplaats (meer dan 1)	f 140,-	€ 64,-

Boomonderzoek:

per boom (solitair)	f 200,-	€ 91,-
per groep (2 - 10)	f 350,-	€ 160,-
per groep (meer dan 10)	f 500,-	€ 227,-

Bemonstering:

per bladmonster	f 150,-	€ 68,-
per bodemonster	f 100,-	€ 46,-

Structurele groeiplaatsverbetering:

Groeiplaatsverbetering:

exclusief oppervlakkige bemesting

per boom (solitair)	f 600,-	€ 273,-
per boom (in groep 2 - 10)	f 380,-	€ 173,-
per boom (in groep meer dan 10)	f 150,-	€ 68,-

Oppervlakkige bemesting:

per boom (solitair)	f 150,-	€ 68,-
per boom (in groep 2 - 10)	f 110,-	€ 50,-
per boom (in groep meer dan 10)	f 50,-	€ 23,-

Bescherming van de groeiplaats:

per boom	f 300,-	€ 136,-
per boom (in groep 2 - 10)	f 135,-	€ 61,-

Kroonsnoei (herstel- en stabiliteitsnoei):

per boom (solitair)	f 600,-	€ 273,-
per boom (in groep 2 - 10)	f 350,-	€ 159,-
per boom (in groep meer dan 10)	f 150,-	€ 68,-
leibomen (in overleg)	p.m.	

Kroonverankering:

per verankering	f 200,-	€ 91,-
-----------------	---------	--------

bedragen gelden per 1 januari 2001

Criteria en bomenfondsbijsdragen in nieuwe folder beschikbaar

Begin volgend jaar zal een geactualiseerde folder van het Bomenfonds beschikbaar zijn. Het formulier voor de registratie van monumentale bomen wordt van een 2000-jasje voorzien met de nieuwe huisstijl. Dit zal eveneens gebeuren met de toelichting en de criteria voor opname van monumentale bomen in het bestand. De enige regel die per 1 januari 2001 verandert, is de minimale leeftijd voor registratie van monumentale bomen. Voorheen was het mogelijk een boom voor te dragen vanaf een leeftijd van 50 jaar. Met ingang van heden moet een boom minimaal 80 jaar zijn om opgenomen te kunnen worden in het bestand. Een uitzondering wordt gemaakt voor zeer snel groeiende bomen, herdenkingsbomen of bomen met een bijzondere dendrologische waarde.

s t a n d p u n t

Het lijkt zo redelijk en logisch. Wanneer vanwege een maatschappelijk of ander belang natuur vernietigd wordt, moet dit verlies gecompenseerd worden. Als concreet voorbeeld: wanneer een weg verbreed moet worden en daarvoor moet een rij bomen langs die weg verdwijnen, dan moeten de bomen worden verplant, indien dat mogelijk is, of op een andere plek een nieuwe rij bomen of iets vergelijkbaars aangeplant worden. Verdwijnt door de aanleg van een bedrijvenpark een waardevol stuk moeras, dan moet elders een nieuw moeras aangelegd worden.

Dit zogenaamde compensatiebeginsel is al in 1993 vastgelegd in het Structuurschema Groene Ruimte (een beleidsplan van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) en wordt zo langzamerhand

levende en niet-levende organismen dat zij zich niet laat nabouwen. En afgezien van deze principieel 'onmenselijke' benadering van de natuur speelt ook nog mee, dat dit compensatiebeginsel niet wettelijk is vastgelegd. Dit betekent dat het niet mogelijk is speciale gronden te onteigenen, die geschikt zijn voor de gewenste nieuwe natuur. Een paddenpoel kun je immers niet overal aanleggen. En natuurlijk speelt bij de besluitvormers op de achtergrond mee: "Ach, de schade is niet zo heel erg want we compenseren immers ...".

Voor bomen gaat het verhaal van groencompensatie wat ons betreft al helemaal niet op, want een boom kun je niet 'compenseren'. Technisch en financieel misschien wel een beetje, maar verder niet. Een jong bosje

GROENCOMPENSATIE

Marjan van Elsland en Maartje Nelemans

steeds vaker toegepast. "Prima toch, die compensatie, dan worden ze immers gedwongen met de levende omgeving rekening te houden". Daar mogen we dan toch niet tegen zijn, maar toch zijn we dat wel, in ieder geval wanneer het om grote, volwassen bomen gaat.

We geven onmiddellijk toe, een doekje voor het bloeden is een heel stuk beter dan wanneer er niets gedaan wordt en er zijn gelukkig enkele goede voorbeelden van compensatie. Maar het is en blijft toch uitsluitend een lapmiddel. Het gaat namelijk uit van een overtuiging dat de natuur in al zijn vormen maakbaar is, en dus nagemaakt kan worden op elke plaats die nog overblijft nadat de mens al zijn eigen behoeften vervuld heeft. Als dat zo is, hoef je er dus minder rekening mee te houden, want in die visie is de natuur vervangbaar, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de piramiden. Alsof de natuur niet zijn eigen integriteit heeft. Alsof een oude beuk of een moeras een fabriek is waarvoor de bouwtekening tot in details bekend is. Dat is gelukkig niet zo, de natuur is nog steeds zo'n ingenieus samenspel van factoren en onderlinge relaties tussen

zonder grote ecologische of cultuurhistorische waarde is nog wel elders opnieuw te planten. Maar zodra het gaat om bomen die niet makkelijk meer te verplanten zijn, dus ouder dan ongeveer 20 jaar, kun je niet meer zeggen: we zagen deze om en planten ergens anders weer nieuwe bomen. Daarmee ontken je het geweldige verschil tussen oude en jonge bomen en de betekenis

van een boom op de plek waar hij is opgegroeid.

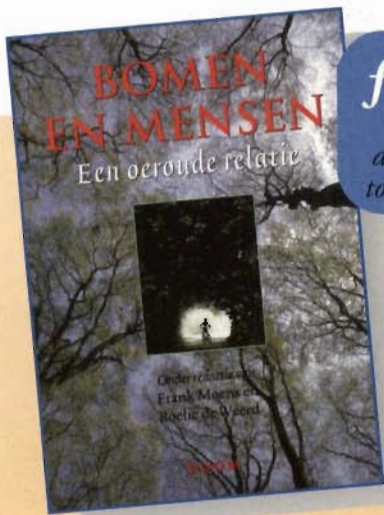
Een boom van bijvoorbeeld zestig jaar in een dorpscentrum is in enkele minuten omgezaagd en na een paar uur opruimen zie je al niet meer, dat hij er ooit gestaan heeft. Vervolgens zet je de monetaire waarde van de boom (bijv. f 60.000) om in zestig flinke bomen en die plant je in een buitenwijk.

Natuurlijk is het heel fijn, dat die 'oude' boom tenminste geld heeft opgeleverd voor een mooie beplanting elders. Maar wij blijven toch vechten voor het behoud van bomen op hun eigen plek, waar ze in tientallen jaren zijn opgegroeid tot een monument van natuur, cultuur, schoonheid en historie. Ook al zijn er regelingen voor compensatie.

s t a n d p u n t

f 42,50
speciale
donatereursprijs
tot 1 januari a.s.

Bomen behoren tot de oudste levensvormen op aarde. Vanaf de oertijd is de boom een mystieke levensgezel geweest van de mens.

Bomen speelden een rol in de rechtspraak, als genezer, als wonderboom en als heilige boom. In de tegenwoordige tijd hebben veel mensen de natuurlijke relatie en het gevoel met bomen verloren. Velen zien bomen alleen maar als leverancier van hout of als aankleding van het landschap. Het boek 'Bomen en Mensen' bestrijkt alle facetten van de menselijke band met bomen.

320 bladzijden, full color, ISBN 905352524-6
Tot 1 januari 2001 f 42,50 daarna f 49,50
(bedragen excl. f 6,50 verzendkosten)
Bestellen door middel van de bestelbon op de wikkel van dit Bomennieuws.

NATIONALE BOMENBANK BV
Specialist in het verplanten van bomen

Postbus 4, 2970 AA Bleskensgraaf
Telefoon (0184) 698989 Telefax (0184) 698990

Vestiging Beek, Limburg
Telefoon (046) 4361593 Telefax (046) 4361594

E-mail: nationale@bomenbank.nl
Internet: www.bomenbank.nl

Tot hun dienst

Bewijs uw bomen een dienst met de Bomendienst. Dit onderdeel van Arcadis Heidemij Realisatie is gespecialiseerd in strategische boomverzorging. Onze dienstverlening is gericht op het duurzaam in stand houden van uw bomenbestand.

We doen dit onder meer door:

- leveren en planten van grote bomen
- verplanten van grote bomen
- snoeien
- groeiplaats- en veiligheidsonderzoek
- boomtaxaties
- inventarisatie en controle

- iepziektebestrijding
- bestrijding van luizen en rupsen

Wilt u meer weten:
telefoon: (055) 5999 444
e-mail: bomendienst@arcadis.nl
internet: www.arcadis.nl

Bomendienst bewijst bomen een dienst

 ARCADIS

Van onze lezers

Notenbomen

Naar aanleiding van ons artikel over bomen op dijken in het zomernummer van Bomennieuws ontvingen we een reactie van mevrouw Jeanne Treurniet uit Twello.

In het algemeen wordt gesteld dat boomwortels in dijklichamen de stevigheid van de dijk bij hoge waterstand negatief beïnvloedt. Mevrouw Treurniet haalde een jeugdherinnering op en schreef over haar ervaring met notenbomen geplant in dijken.

Geachte redactie,

Geboren in 1917 in het land van Heusden en Altena, bij dijken en bomen, geef ik bij deze mijn herinnering door. Aan de voet van de dijk, rivierzijde (buitendijks), stonden notenbomen.

Notenbomen omdat ze een dicht wortelstelsel hebben waarmee de grond bij hoog water werd vastgehouden!

Ik heb nooit gehoord dat een boom, beschut tegen de westerstormen, ontwortelde, waardoor in de dijk een gat zou kunnen ontstaan. De opbrengst werd verpacht aan "notenboeren" die in het najaar kwamen oogsten. Als schoolkind ging je noten zoeken, maar dat was verboden. Het sap uit de bast gaf zulke bruine vingers, onafwasbaar, dat verbaasde je misdaad! Kwajongens gingen vanaf het talud de bomen met stokken te lijf, zo kwamen ze aan hun trekken! Een oude deskundige vertelde mij dat het voor de bomen een soort snoei was, juist daar kwam betere vruchtzetting van. In het gebied is een nieuwe dijk gekomen, de oorspronkelijke is hierdoor niet verhoogd, de dijkwoningen bleven zodoende gespaard. En de notenbomen? Ik weet het niet, ik ging er weg in 1938.

De Nieuwe Ooster

Mijne heren, dames

Naar aanleiding van het artikel van Wim Cappers in het vorige Bomennieuws wil ik u het volgende schrijven. Dit schrijven benadrukt min of meer de opinie van de heer Cappers en geeft aan hoe waardevol het bomenbestand is op begraafplaatsen en in dit geval op de Nieuwe Ooster te Amsterdam.

De Nieuwe Ooster is een begraafplaats, crematorium en gedenkpark van ruim 33 hectare groot. Het eerste gedeelte van de begraafplaats (16 ha) is ontworpen door de beroemde tuinarchitect de heer L.A. Springer en stamt uit het jaar 1892. Het park is ontworpen als landschappelijk wandelpark. De eerste uitbreiding (1930) is van de hand van een medewerker van publieke werken.

Toen ik als hovenier in 1992 bij de Nieuwe Ooster kwam werken, had ik direct veel aandacht voor het boombestand. In de wintermaanden kon ik samen met een collega het hoognodige aan het boomonderhoud verrichten. Zodra het gras weer begon te groeien gingen we weer meewerken aan het laagbij-de-grond onderhoud. De tweede winter ben ik begonnen met alle bomen in kaart te brengen en op naam te inventariseren. Ik kon daarbij gebruikmaken van een, in een stoffige kast gevonden, lijst met daarop veel boomsoortnamen. Veel bomen waren al verwijderd en de namen waren niet meer up to date.

Ik heb steeds weer het belang van het bomenbestand aangekaart en gevraagd of voor het behoud daarvan meer tijd vrijgemaakt kon worden. Dit lag organisatorisch en financieel vrij moeilijk. Mede door de komst van een nieuwe directeur en door het besef dat we een monumentaal erfgoed bezitten, zijn we nu erg goed op weg. Inmiddels staan de zaken er zo voor:

De Nieuwe Ooster heeft een bomenbestand van 1866 bomen, verdeeld in 173 verschillende soorten. De bomen zijn allemaal in kaart gebracht en de gegevens zijn ondergebracht in een computerbestand.

Er is een bomenroute en er zijn plannen voor een nieuwe.

We bezitten acht bij de Bomenstichting geregistreerde monumentale bomen. Onder deze bomen (kroonspreiding) worden sinds een jaar geen nieuwe gaven meer uitgegeven.

Het assortiment wordt bij nieuwe aanplant zoveel mogelijk uitgebreid om de Nieuwe Ooster ook meer bekendheid te geven als arboretum.

Vanaf begin dit jaar kan ik praktisch al mijn tijd besteden aan het boombestand. Er is geld vrijgemaakt om met ingehuurd boomverzorgers het onderhoud te verzorgen.

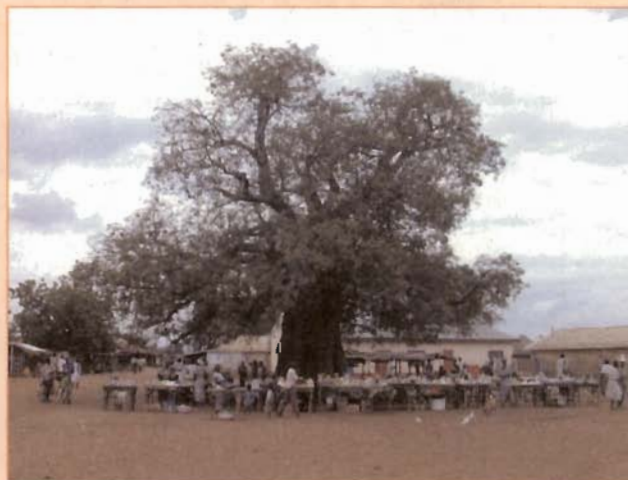
Met vriendelijke groet:
een zeer tevreden boomliehebber
Johan Mullenders

Ingezonden brief, hier en daar verkort weergegeven

Marktboom

Als een grote parasol vormt deze Baobab het middelpunt van de markt in het centrum van Saboba, een dorp in het Noord-Oosten van Ghana.

foto: Bendixs
Westerink

DE DROOM VAN ELKE BOOM

I.T.S. levert voor uw boom:

- Boomverzorgingsartikelen
- Boombeluchtingsystemen
- Antiwortelfolie
- Bodemverbetering/meststoffen
- Boomonderzoeksapparatuur
- Boomroosters
- Bomengrond/bomenzand
- Kroonverankeringsmaterialen

Overige producten:

- Daktuinmaterialen
- Flowforms

INTACT
Weerstandsverloop zonder afwijkingen

LICHTE AANTASTING
Weerstandsafname bij aangetast hout

AANGETAST HOUT
Zware terugval van de weerstandsmeting

RESISTOGRAAF

- Boomonderzoek in verband met de wettelijke aansprakelijkheid
- Boomonderzoeksmethode met minimale schade
- Robuust apparaat
- Eenvoudige interpretatie van de meetgegevens

I.T.S. - INTERNATIONAL TREE SERVICE

C.T.N. Civiele Techniek Nederland B.V.

Postbus 247
7240 AE Lochem

Aalsvoort 63
7241 MA Lochem

Tel. 0573 - 298700

Fax. 0573 - 257683

groenbeheer inzichtelijk in beeld

Voor efficiënt groenbeheer van landelijke en stedelijke gebieden is inzicht in aantallen, kosten en verzorgmethoden vereist. Ondanks de complexiteit en veelheid aan gegevens maakt **MB-Beheer** het groen- en landschapsbeheer voor iedereen tot een eenvoudige zaak. **MB-Beheer** beschikt over een uitgebreide functionaliteit, werkt razendsnel en is zeer gebruiksvriendelijk. Gegevens kunnen rechtstreeks worden gekoppeld aan tekensystemen als AutoCad en MicroStation. Het bijhouden van inventarisatiegegevens gaat daarmee nog sneller. Tevens vervaardigt u in een handomdraai thematische kaarten. Uiteraard is koppeling met RAW-programmatuur mogelijk.

Ervaar het gemak en de doeltreffendheid van **MB-Beheer**, maak een afspraak voor een demonstratie!

MB-Beheer

Bakker & Spees
Prinsengracht 76, 1015 DX Amsterdam
Tel.: 020 638 1489 fax: 020 638 4302
<http://www.xs4all.nl/~bakspe>

INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

Beleggen in Nederlands hardhout **Robinia**

Deelname per participatie f 18.000,-

Fiscaal aftrekbaar per participatie f 10.000,-

- ✓ *Belastingvrije opbrengsten*
- ✓ *Totale looptijd 25 jaar, met tussentijdse uitkeringen*
- ✓ *Participatie is tussentijds te verkopen*
- ✓ *Bosgrond in Nederland in eigendom*
- ✓ *Blijvend bos, meerdere boomsoorten worden aangeplant*
- ✓ *Project is verzekerd tegen brand- en stormschade*
- ✓ *Nog beperkt aantal participaties beschikbaar*

**Ja, stuur mij de uitgebreide
brochure en het inschrijfformulier**

Naam _____ m / v

Adres _____

Postcode _____ Plaats _____

Tel. _____

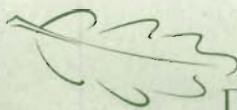
Deze bon in een gesloten envelop sturen naar:

De Groene Spaaradviseurs

Antwoordnummer 10047

2800 VB Gouda

(een postzegel is niet nodig)

DE GROENE
SPAARADVISEURS

tel. 0182-570290

E-mail: groensparen@hetnet.nl

www.groensparen.nl

Voorzetting campagne 'Tuinieren met Planten en Dieren'

Dieren en planten brengen leven en kleur in de tuin. Door rekening te houden met hun wensen neemt de belevingswaarde van de tuin toe: er valt altijd wel iets te zien in een natuurvriendelijke tuin.

In Nederland hebben ongeveer 5 miljoen huishoudens een tuin, met een totale oppervlakte van ongeveer 70.000 ha. Wanneer een gedeelte daarvan natuurvriendelijk wordt ingericht, betekent dat een daadwerkelijke vergroting van het leefgebied voor dieren en planten. Tuinen kunnen zo als een soort natuurlijke 'stapstenen' fungeren in een bebouwde (stedelijke) omgeving.

Op het gebied van natuurvriendelijk tuinieren werken een aantal organisaties in het Platform Tuinieren met Planten en Dieren. Deelnemende organisaties zijn verenigingen van tuinliefhebbers en natuur- en milieuorganisaties.

Wat doet het platform?

Uit de in 1998 gestarte campagne Tuinieren met Planten en Dieren is nu een gelijknamig platform ontstaan. Het samenwerkingsverband wil de beginselen van het natuurlijk tuinieren bij liefst alle eigenaren van tuinen onder de aandacht brengen. Belangstellenden kunnen voor informatie de website van het platform raadplegen:

www.tuiniermetplantendier.nl

en de tentoonstelling 'Tuinieren met Planten en Dieren' huren.

Het secretariaat van het platform is ondergebracht bij De Vlinderstichting (0317-467346). Deelnemers zijn:

- Algemeen Verbond Volkstuinverenigingen Nederland
- Federatie van Volkstuinorganisaties Noord-Nederland (VON)
- Bond van Volkstuinders (Amsterdam)
- Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
- Bomenstichting
- Vereniging ter Bevordering der Bijenteelt in Nederland
- de Vlinderstichting
- Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde
- Vereniging Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT)
- de Kleine Aarde
- de Landbouwvoorlichting (DLV)

Frank Moens

Marjan van Elsland benoemt de contactpersonen Rien Zorge (midden) en Henk Wijnen tot ere-adviseur van de Bomenstichting.

foto: Karlijn Heger.

Kontaktpersonen Wijnen en Zorge 'geridderd'

Dinsdag 17 oktober j.l. is het werk van Henk Wijnen uit Valkenswaard en Rien Zorge uit Rotterdam voor de Bomenstichting bekroond met de benoeming tot ere-adviseur. Tijdens de receptie ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan van de Bomenstichting werd hem het speldje van ere-adviseur opgespeld door de directeur, Marjan van Elsland.

Al sinds eind jaren '80 is Henk Wijnen actief als contactpersoon van de Bomenstichting. Volgens Marjan van Elsland heeft zijn invloed zich als een olie-vlek verspreid in de omgeving van zijn woonplaats. Wijnen was betrokken bij de inventarisatie van monumentale bomen in zijn gemeente Valkenswaard. Daarna heeft hij ook bijgedragen aan de inventarisatie van deze bijzondere bomen in de voormalige gemeente Riethoven. Zijn werkwijze kenmerkt zich volgens Van Elsland door overleg, waardoor hij op een vriendelijke manier mensen overtuigt van het belang van boombehoud. Regelmatig wordt zijn advies ingewonnen of adviseert hij ongevraagd rond kapvergunningen of bouwprojecten waarbij bomen op het spel staan. In de gemeenten Heeze-Leende en Bladel is Wijnen uitgenodigd deel te nemen in de monumentencommissies, die zich bezig houden met zowel bomen als monumentale panden.

Rien Zorge is een groot deel van zijn leven in het groene vak werkzaam geweest. Tot zijn pensionering enkele jaren geleden was hij hoofd van de dienst die het beheer van de Rotterdamse bomen onder haar hoede had. In die periode heeft hij zich ingezet om bomen van de zaag te redden en stond hij regelmatig voor de rechter bomen te verdedigen. Het was daarom bijna vanzelfsprekend dat hem bij zijn pensionering werd gevraagd om contactpersoon te worden. In die functie ging hij op dezelfde wijze verder met boombehoud. Dat was voor de Bomenstichting aanleiding hem te benoemen tot ere-adviseur.

Als de bomen van Den Haag konden spreken

Op zaterdag 9 september j.l., Open Monumenten Dag, vond in het Haags Historisch Museum een bijzondere gebeurtenis plaats, namelijk de aanbidding van het boek 'Als de bomen van Den Haag konden spreken'. Het was als het ware het sluitstuk van vijf jaar Haagse bomengeschiedenis. In 1995 immers kwam in Den Haag een Bomenverordening tot stand ter vervanging van de verouderde kapverordening. Dat de naam werd gewijzigd, geeft al aan dat het in de nieuwe verordening om méér gaat dan het al of niet kappen van bomen.

De Bomenverordening 1995 heeft uitdrukkelijk een positieve tendens: het streven om zoveel mogelijk bomen te sparen. Geen eenvoudige zaak gezien de woningbouw, restauratie van gebouwen, de aanleg of verbreding van wegen. Het gaat er om dat de plannenmakers van begin af aan rekening houden met het bestaande bomenbestand, dat niet zomaar weggetekend, laat staan vernietigd mag worden.

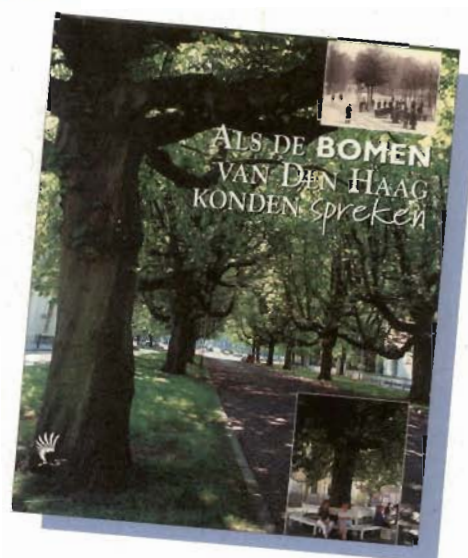
Lijst van Monumentale bomen

Maar dat is niet het enige bijzondere in de Bomenverordening 1995. De verordening biedt een extra bescherming voor bomen, die tenminste vijftig jaar oud zijn, een goede vitaliteit bezitten en een bijzonder karakter dragen. Het kan bijvoorbeeld gaan om een bijzondere soort of vorm, of dat de bomen op een markante plaats staan, enzovoort. Aan deze bomen, monumentale bomen geheten, wordt in de Bomenverordening een aparte paragraaf gewijd. De kern daarvan is dat voor het kappen van deze bomen een besluit van de gemeenteraad nodig is, die daarbij o.a. geadviseerd wordt door de Adviesraad Monumentale Bomen. Ondergetekende is één van de vier leden en vertegenwoordigt de Bomenstichting.

Genoemde Adviesraad heeft in de afgelopen vijf jaar met hulp van enige 'groene' ambtenaren een lijst van bomen opgesteld, die volgens haar in aanmerking komen voor het predikaat Monumentale Boom. De gemeenteraad heeft deze lijst van 1291 bomen vervolgens vastgesteld.

Als Haagse bomen konden spreken

Dit alles geschiedde als het ware binnenskamers. De dienst Stadsbeheer was terecht van mening dat de Haagse burger óók op de hoogte gebracht moest worden van het kostbare bezit aan monumentale bomen in Den Haag. Er werd tweemaal een serie panelen met foto's en teksten vervaardigd die in zoveel mogelijk openbare gebouwen zou worden tentoongesteld. En vervolgens werd besloten een boek uit te geven, waarin een aantal monumentale bomen in woord en beeld opgenomen zou worden. Welnu, dit boek is op zaterdag 9 september j.l. door de heer W.J. Stolte, wethouder van Leefbaarheid en Milieu, aan een aantal betrokkenen overhandigd. De titel van het boek luidt: 'Als de bomen van Den Haag konden spreken.' Het is een fraai, grotendeels in kleuren geïllustreerd boek geworden. Uiteraard nemen de monumentale bomen het grootste deel van het boek in beslag, met achterin de volledige lijst van de monumentale bomen in Den Haag. Maar het bevat veel meer. Het inleidend woord is geschreven door Wieteke van Dort. Zij vertelt dat de paardekastanje op de Koekamp -de verschoven boom- haar lievelingsboom is. In het boek is er zo een aantal korte en lange verhalen opgenomen van Haagse inwoners over hun band met een bepaalde boom. Ook de

bedreigingen waar bomen mee te maken hebben, komen aan de orde evenals de boomverzorging. Naast bijzondere straatbomen besteedt het boek ook aandacht aan monumentale bomen in particuliere tuinen, in parken en op begraafplaatsen. Het boek bevat in feite de beknopte geschiedenis van het Haagse bomenbestand. 'Als de bomen van Den Haag konden spreken' is geschreven door Karin Anema, die o.a. ook de auteur is van het in 1998 verschenen boek over het Haagse Bos. Het boek is uitgegeven door Uniepers en is voor f 25,- verkrijgbaar in de boekhandel (ISBN 90 6825 250 X).

*Dick Polliet,
contactpersoon in Den Haag*

Apeldoorn heeft goed bomenbeleid

De presentatie van het eerste exemplaar van 'Kiezen voor bomen; Richtlijnen voor gemeentelijk beleid' heeft in passende kring plaatsgevonden: op het congres van de Vereniging Stadswerk te Maastricht, op 28 september 2000. De heer drs P. Dordregter, voormalig directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, ontving het boekje uit de handen van Marjan van Elsland.

Tijdens deze presentatie werd namens de Bomenstichting een certificaat overhandigd aan de heren H. Kuijpers en A. Dekker van de gemeente Apeldoorn, als waardering voor het bomenbeleid in deze gemeente. De tekst van het certifi-

caat luidt: In de gemeente Apeldoorn gaat het goed met het bomenbeleid.

Het Apeldoornse beleid wordt wel op de proef gesteld, want de monumentale Oosterse plataan op het Sofiaplein staat nieuwbouwplannen in de weg. Het college en uiteraard de groendienst zijn van mening dat de boom behouden moet blijven. We hopen dat dit ook lukt.

Wie volgt?

Het boombeleid van Apeldoorn komt in het volgende nummer uitvoerig aan bod. Gemeenten die van mening zijn ook een goed beleid te voeren nodigen we uit dit in Bomennieuws kenbaar te maken.

Werken in bomen

4e, geheel herziene druk
 IPC Groene Ruimte
 48 pagina's, prijs f 40,-
 ISBN 90-74481-14-0
 Te bestellen bij: IPC Groene Ruimte
 Postbus 139, 6800 AJ Arnhem.
 www.ipcgroen.nl

Het boek 'Werken in bomen' geeft een bruikbaar en duidelijk overzicht van allerlei aspecten, die van belang zijn bij het werken in bomen. Het boek is in 1992 voor het eerst verschenen en in de vierde druk is de inhoud volledig herzien. Dit betekent dat zowel de nieuwe inzichten in veiligheid als ook de ontwikkelingen van materialen en technieken verwerkt zijn.

Zoals ook in het boek staat: het is onverantwoord om te klimmen in bomen zonder de nodige kennis en ervaring, en iedereen die 'professioneel' in bomen gaat werken hoort dan ook een klimcursus te volgen. Dit boek is bedoeld als leidraad bij een dergelijke cursus, of om de opgedane kennis bij te houden. In die opzet is het geheel geslaagd.

'Werken in bomen' geeft informatie over veiligheidsaspecten, klimuitrusting, gereedschappen en hulpmiddelen, de meest toegepaste klimtechnieken, en het vellen (eventueel in etappes, het zogenaamde uitkleden) van bomen. Het is duidelijk geïllustreerd, zowel met foto's als tekeningen.

Hoewel het boek primair interessant en wellicht verplichte leesstof is voor de professionele boomverzorger, is het zo geschreven dat ook de amateur boomverzorger hier de nodige kennis kan opdoen. Al was het alleen maar om kennis op te doen hoe veilig en netjes een boom om te zagen. Vanuit dat oogpunt aan te bevelen dus.

Maartje Nelemans

Compendium van rituele planten in Europa

Marcel de Kleene en Marie Claire Lejeune
 Gebonden, 1341 blz., 247 fig. in zwart-wit, 314 kleurenplaten
 Uitg. Stichting Mens en Cultuur, Gent
 Prijs f 295,-
 ISBN 90 72931 80 7

Zelden heb ik zo'n schitterend naslagwerk gezien. En zelfs daarmee wordt dit boek nog tekortgedaan: het bevat namelijk ook enkele onderhoudende, inleidende hoofdstukken.

Deze worden gevolgd door een encyclopedisch gedeelte waarin van 54 planten en 44 bomen de rituele betekenis wordt beschreven. Per soort is er een hoofdingeling in

1) beschrijving en voorkomen, 2) cultureel gebruik (riten, symboliek, volksgeloof e.d.) en 3) praktisch gebruik (geneeskunde, ambachten e.d.). Voor de bomenliefhebbers is er een apart hoofdstuk 'Bomensymboliek' met aandacht voor o.a. wereldbomen zoals de Scandinavische Yggdrasil, levensbomen, politiek-sociale bomen (o.a. stambomen), gerechtsbomen, magische bomen en – wat de schrijvers noemen – omstandigheidsbomen (huwelijks- en geboortebomen e.a.).

De titel van het boek lijkt mij puur taalkundig gezien onjuist, want de planten zijn natuurlijk zelf niet ritueel: ze hebben 'slechts' een functie bij riten of worden ritueel gebruikt.

De auteurs hebben zeer veel bronnen geraadpleegd; ook Frans-, Engels- en Duitstalige, en deze zijn opgesomd in een zo'n 500 titels tellende bibliografie. Hier en ook elders in het boek valt op dat het aantal verwijzingen naar Nederlandse bronnen en bomen relatief gering is. Dit kan natuurlijk met de nuchtere aard van ons volk, vooral van

boven de rivieren, te maken hebben – er is gewoon niet zoveel te melden! - maar toch wantrouw ik dit gegeven enigszins. Gerrit de Graaff (o.a. van Monumentale bomen in Nederland) en B.V. Voskuil (Bomen voor Oranje) kom ik niet tegen in de literatuurlijst en dat werkt o.a. door in de beperktheid van de 'Weetjes' die aan de meeste soortbeschrijvingen zijn toegevoegd. De Nederlander moet dit boek dan ook vooral met een Europees oog, én uiteraard met gevoel voor volkskunde en (bij)geloof lezen.

Over de uitvoering van het boek niets dan lof. Fraai gedrukt, schitterend geïllustreerd en in ruime mate voorzien van noten en registers. De op zich hoge prijs toch alleszins waard!

Aart de Veer

Houtkap in Nederlandse bossen...

....moet dat nou écht?

Brochure voor het publiek,
 uitgave door het Bosschap
 Postbus 769, 3700 AT Zeist
 tel: 030-6930131
 e-mail: algemeen@bosschap.nl

Het Bosschap heeft enkele publicaties uitgebracht over houtkap in Nederlandse bossen. In een brochure voor het publiek geeft het Bosschap een kort overzicht over de verschillende functies en berekenissen die bossen kunnen hebben in Nederland

(economisch, ecologisch, recreatief e.d.). Vervolgens geeft de brochure inzicht in de redenen voor houtkap in de bossen en hoe daarbij rekening gehouden wordt met de andere functies en waarden die de bossen hebben. In het bijzonder verwijst de brochure ook naar een gedragscode en richtlijnen, die opgesteld zijn om houtkap zo verantwoord mogelijk te laten gebeuren. Meer informatie is verkrijgbaar bij het Bosschap.

Maartje Nelemans

Bomennieuws

25e jaargang, nummer 4, winter 2000
ISSN 0166-784 X
Een uitgave van de Bomenstichting te Utrecht

*Beschermvrouwe
Hare Majesteit de Koningin*

Verschijnt 4 X per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie:
Marjan van Elsland
Douwe van der Heij
Maartje Nelemans
Aart de Veer

Eindredactie:
Florentine van Eeghen

Hoofdreductie:
Frank Moens

Vormgeving:
Sander Appel, Frank Moens

Productie:
Celeste Koen, Ed Kensdel

Aan dit nummer werkten mee:
Rob van Doesburg, Hans Heijbroek,
Dick Polvliet
Bas Visser, Judith Westerink

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 234 07 78, fax (030) 231 03 31
e-mail: bomenstichting@worldmail.nl
www.bomenstichting.nl
postbank 2108755

Wilt u een artikel insturen, vraagt u dan eerst de richtlijnen en de mogelijke omvang op bij de hoofdredacteur.
De redactie beslist over de plaatsing.

Advertentie-exploitatie:
Bomenstichting, t.a.v. Frank Moens

Druk:
Van den Berg's Drukkerij - Maarn

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

Gedrukt op Reviva offset 100 grams.

Bomennieuws is voor donateurs van de Bomenstichting gratis.
Donateur wordt u voor:
f40,- per jaar, 65+ f 30,- per jaar

Doelstelling Bomenstichting
Onder het motto 'Met bomen meer mens' werkt de Bomenstichting aan haar doel: *de zorg en het respect voor bomen te bevorderen.*

Bestuur van de Bomenstichting
ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)
mw. ir. M. van Elsland (secretaris)
prof. drs. G..M. Vogely (penningmeester)
C.J.M. Denneman
mr. J. W. Dieker
ir. H.M. Heijbroek
M. de Winter

Nieuwe catalogi

Dit najaar verschenen bij enkele boomkwekerijen sortimentsoverzichten. Geen saaie opsommingen maar uitvoerig en rijk geïllustreerd boeken met informatie over bomen en struiken.

Bomenboek van kwekerij Udenhout is 186 blz. dik en is voor f 70,- verkrijgbaar bij Boomkwekerij Udenhout, Postbus 31, 5070 AA Udenhout. Telefoon 013-5117500, fax 013-5117501 of via de website www.udenhoutbv.com.

Grote Groen Gids kunt u verkrijgen bij Ton van den Oever Boomkwekerijen voor f 135,-. Het adres is Postbus 15, 5076 ZG Haaren. Telefoon 0411-621771, fax 0411-621585 of e-mail: oevert@wxs.nl.

December

14

Bomen: groene randvoorwaarde

De cultuurgroep Laanbomen van de Nederlandse Bond van Boomkwekers viert haar 25-jarig bestaan en organiseert samen met de Bomenstichting en de Plant Publiciteit Holland een bijeenkomst voor bestuurders, stedenbouwers, landschapsarchitecten en beleidsambtenaren. Doel is de plaats en de rol van bomen in Nederland te bepalen, in de wetenschap dat ons land steeds meer verstedelijkt. De locatie van het symposium is het grote project Leidsche Rijn bij Utrecht, waar ook de praktijk wordt bekeken.

Inl.: Sectie Laanbomen NBvB.
030-6572633 of mvbeekum@nbvb.nl

Januari

20 & 21

Grote Fruitshow: 'Verleden tot heden'

Fruitmuseum 't Olde Ras
Open 10.00-17.00 uur. Toegang f 8,-
Parallelweg 1 te Doesburg
Tel/fax: 0313-473672

Bomenspreuk

In onze jaarlijkse puzzel vragen we u een bomenspreuk te ontsluiëren. Deze spreuk bevat achtereenvolgens de volgende zeven woorden (tussen haakjes het aantal letters):

voorzetsel (3) – lidwoord (2) – zelfstandig naamwoord (8) – werkwoord/gezegde (4) – onpersoonlijk voornaamwoord (3) – lidwoord (2) – zelfstandig naamwoord (4).

Het voorzetsel bevat de letter N. Het eerste zelfstandige naamwoord is het meervoud van een woord dat de letterketen UCH bevat. Het werkwoord waarvan het gezegde is afgeleid moet men niet met KUNNEN verwarren. Het tweede zelfstandige naamwoord is een aanduiding voor een opgaand houtig gewas. Welke spreuk bedoelen wij? Waar komt deze spreuk vandaan (graag een gedetail-

--	--	--

--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--

--	--

--	--	--	--

leerde verwijzing)?

Uw oplossing uiterlijk 1 januari 2001 zenden aan het bureau van de Bomenstichting, met vermelding linksboven: PUZZEL. Onder de goede inzenders verloten wij drie boeken 'Bomen en mensen, een oeroude relatie'.

Rijp & Groen

S tammenstrijd

Alweer enige tijd geleden is de laan bij het huis Warmond (bij Oegstgeest) gered van de motorzaag. Toevallig kreeg ik daarover kort na elkaar ongevraagd twee reacties. Een tevreden omwonende meldde triomfantelijk het behoud van de laan: "Wat heerlijk dat die oude bomen er nog staan." Een landschapsarchitecte was daarentegen helemaal niet tevreden: "De laan is een aanfluiting in de cultuurhistorische context." Zij was boos want voor haar is de cultuurhistorische betekenis van zo'n beplanting kennelijk veel belangrijker dan de natuurwaarde en de schoonheid en majesteit van grote oude bomen, die alleen niet meer allemaal netjes op een rijtje staan. Moet ik u nog vertellen hoe we daar bij de Bomenstichting over denken?

S choon opgeleverd

Wist U dat in veel gemeenten, zoals bijvoorbeeld in Eindhoven, de bouwkevels door de gemeente standaard 'schoon' worden opgeleverd? Dus als je dat stuk grond nou juist had gekocht omdat er zo'n aardig bosje op groeide, waar je je huis achter wilde verstoppen, dan heb je pech in die gemeenten. En alle bomen dus ook. We wisten het al, maar kregen het bewijs, toen een mevrouw uit Epe ons belde. Ze was helemaal beduusd, want dit was haar letterlijk overkomen. Haar prachtige groene kavel was nu een kaal stuk bouwgrond, en wat moet je dan?

I epen

De iepenziekte heeft weer lelijk huisgehouden in het afgelopen seizoen. De uitval was wel heel verschillend per regio, maar de ziekte lijkt niet uit zich zelf af te nemen. We moeten het echt zelf doen, als we de iep willen behouden. Bij veel beheerders is de goede wil er zeker, maar ontbreekt het aan samenwerking met alle burens. Of de burens willen niet. In de Iepenwachtprovincies (Groningen, Friesland, Noord- en Zuid-Holland) begint van alles op gang te komen, maar het gaat erg traag. Er moeten zoveel mensen meebeslissen, die dan eerst weer helemaal geïnformeerd moeten worden over het hoe en waarom, voordat ze ja of nee zeggen. Een positief voorbeeld is de provincie Friesland, die een flinke subsidiepot in het leven heeft geroepen om de gemeenten te ondersteunen, als ze maar lid zijn van de Iepenwacht. Een slecht voorbeeld is de provincie Noord-Holland. Daar is eerst uitgebreid onderzoek gedaan naar de mogelijke rol van de provincie en is vervolgens NEE gezegd tegen die mogelijke rol. Dat

was een hele slag voor al die enthousiaste beheerders die het heel goed doen in Noord-Holland, maar die de steun van de provincie nodig hebben om de laatste knelpunten weg te nemen. Dom van de provincie, want zoals Joop Kreuk van het Waterschap Westfriesland zei tijdens een symposium in maart 2000 voor de Waterschappen: "Ik zeg het op z'n Westfries, het wordt een kale bedoening als de iepen verdwijnen." En zo is het!!

A MEV houdt niet van ons

Op het landgoed De Utrecht in Hilvarenbeek, eigendom van de AMEV, moesten de bomen geïnventariseerd worden en mogelijk ook toegevoegd worden aan de lijst van monumentale bomen. Toen de beheerder echter hoorde dat er iemand van de Bomenstichting zou komen, ging de poort dicht. Wat bleek? Ze gaan daar binnenkort bouwen en een golfbaan aanleggen en dat gaat bomen kosten. En AMEV is al eerder op de vingers getikt na onze bemoeienis op een landgoed in Breukelen (p.m. ??), dus willen ze niets meer met ons te maken hebben. Wat een struisvogelpolitiek.

G emeente

Er is een gemeente in Nederland, waar de bewoners zeggen, dat de verantwoordelijke ambtenaar voor het groen pas tevreden is als hij één boom per dag kan laten omzagen. En als hij ruzie heeft met zijn vrouw, dan worden het er twee. Waar? Dat zeg ik maar niet, maar als bewoners zoiets zeggen moet er wel iets aan de hand zijn.

K unstbomen

In Bergen op Zoom zijn bomen gerooid voor de aanleg van een nieuw recreatiegebied. Dat is op zich al iets waar je wenkbrauwen vanzelf van omhoog gaan, maar de entree die ze bedacht hebben slaat echt alles. Ik lees in de krant: 'Het stadspark krijgt een entree bestaande uit een colonnade van zes meter hoge betonpilaren, met elkaar verbonden door een stalen frame dat aldus een pergola vol klimplanten vormt'. Denkt U hetzelfde als ik?

Marjan van Ehlend

